

TBMM
YEŞİLLER VE SOL GELECEK PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 1858

Tarih : 05-09-2023

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın *Adalet Bakanı Yılmaz Tunç* tarafından Anayasanın 98 ve İçtüzüğü'nün 96. ve 99. Maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Güleryen Varlı
Van Milletvekili

Türkiye'de ölümlere yönelik çok yönlü şiddet uzun zamandır farklı biçimlerde yaşanmaktadır. Oysa kişi hakları ölümden sonra da devam eden bir haktır. Bu bağlamda ölünün hatırasına yönelik bu kötü muamele, aynı zamanda suç teşkil etmektedir.

Geçtiğimiz 1 Eylül Dünya Barış Günü'nde, 2020 yılında hava saldırısında yaşamını yitiren Yılmaz Uzun'un cenazesi ailesine kutu içinde teslim edilmiştir. Uzun'un ailesi, çocuklarının yaşamını yitirdiği 2020 tarihinde kan örneği verdiğini ve sonuçları çıktığını ancak buna rağmen cenazenin kimsesizler mezarlığına defnedildiğini ifade etmiştir. Aradan geçen üç yılın sonunda ise cenaze, aileye bir kutu içerisinde teslim edilmiştir. Ancak yaşanan şiddet sarmalı bununla da bitmemiş Uzun'un cenazesinin dini ritüellere uygun biçimde defnedilmesi kolluk gücü tarafından engellenmiştir. Cenaze aileye teslim edildikten sonra cenazenin defnedeceği Erzurum ilinin Tekman ilçesine bağlı Bastok(Çukuryayla) köyü ablukaya alınmıştır. Askerler köyün muhtarını arayarak camide cenaze namazı kılınmasının yasaklandığını iletmış; köyde evlerin önüne askerler konuşlandırılarak köylülerin defin törenine ve yasa katılması engellenmiştir. Üç gün boyunca köyün camisinde ezan okunmamış olması da yaratılan baskının bir diğer tezahürü olarak ortaya çıkmıştır.

Defin hukuku iç hukukta 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu, Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik ve Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2000/41, 2000/42 ve 2000/43 tarih ve sayılı genelgeleri ile düzenlenmiştir. Yine Anayasa metninde kişilere ölümlerinden sonra uygun bir defin imkanı sağlanması gerektiğine ilişkin yer alan açık hükmün haricinde anayasada insan

onuru, işkence ve eziyet yasağı ile özel hayatın korunmasına dair ilkeler de açıkça yer almaktadır. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde de açıkça gömülme ve kişinin yakınlarını gömebilme hakkı düzenlenmemiş ise de AİHS'in özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını koruyan 8. maddesi buna dair önemli tespitlere yer verilmiştir. Örneğin defin ve cenaze törenlerinin yapılması ve bunlara katılımın koşulsuz sağlanması açıkça ifade edilmiştir. Cenazeye katılımın yanı sıra mezarlıkların korunması iç hukukta olduğu kadar uluslararası hukukta da tartışmasız kabul gören bir olgudur. Kaldı ki mezarlıklar tüm inançlar bazında kutsal mekanlardır ve ibadethanelerle benzer statüde tutulmaktadırlar.

Mezarlıklar, bir insanın naaşının son dinlenme yeridir. Bu bağlamda mezarlıkların tahribatı yasal düzenlemelerin yanı sıra dinsel kurallara göre de yasaklanmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun 28 inci maddesi kapsamında, ölümle kişilik sona ermekle birlikte, ölüm sonrası kişiliğin korunması, kişisel özgürlük anlamında tanınması gereken bir haktır. Bir kişinin hayatı süresince, kendi ölümü sonrasında gelecekte cesedinin akıbetini belirlemek ve yetkisiz müdahalelerin engellemesini isteme hakkına sahip olduğu gerçeği ise göz ardı edilmemelidir. Nitekim bu nedendir ki ölüm sonrası kişilik haklarının korunması gerekliliği ceza hukukunda da düzenlenmiştir. Ceza kanununda düzenlenen kişinin hatırasına hakaret suçunda, korunan hukuki değer, ölenin kişilik haklarıdır. Fakat Yılmaz Uzun'un naaşına yapılan uygulamalar, hukuki ve dini değerlerin tümünün rafa kaldırıldığı bir hadisedir.

Bu bağlamda:

1. Yılmaz Uzun'un ailesi tarafından verilen kan örneği ile ölünün teşhis edildiği ve kimsesizler mezarlığına gömüldüğüne dair bilginin kaynağı nedir?
2. Yılmaz Uzun'un cenazesi kimsesizler mezarlığında mıydı? Cenaze kimsesizler mezarlığında değilse 3 yıl müddetince neredeydi?
3. Neden cenaze 3 yıl boyunca aileden saklanmış ve aileye definin kimsesizler mezarlığına yapıldığına dair yanlış bilgi verilmiştir? Bu konuda sorumluluğu olanlar ve aileye ceza çektirenler tespit edilecek ve haklarında yargısal işlem başlatılacak mıdır?
4. Yılmaz Uzun hadisesinde olduğu gibi cenazelerin ailelere kutu içinde teslimine dair bir düzenleme mevcut mudur? Bu düzenlemenin gerekçe ve dayanağı var mıdır?
5. Cenazelerin kutu içinde teslim edilmesi ölünün manevi şahsiyetine hakaret suçu teşkil etmiyor mu? Bu aynı zamanda ailelerin defin ve dini ritüelleri yerine getirme haklarının ihlali değil midir?

6. Cenazenin 'kutu içerisinde' aileye tesliminin ardından neden köy abluka altına alınmıştır?
7. Askerler köy muhtarını arayarak köyde cenaze namazı kılınmasının yasaklandığını ifade etmiş midir? Dini bir ritüelolan cenaze namazı kılınması hangi gerekçeyle hangi mevzuata dayanılarak yasaklanmıştır? Bu aynı zamanda inanç özgürlüğünün de ihlali değil midir? Askerin dini bir vecibeyi yasaklama yetkisi var mıdır? Bu yetki kim tarafından verilmiştir?
8. Üç gün boyunca köyün camisinde ezan okunmamış olmasının gerekçesi nedir? Bu konuda hukuka aykırı tutum ve davranış gösterenler hakkında yargısal işlem başlatılacak mıdır?
9. 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu, Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik ve Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2000/41, 2000/42 ve 2000/43 tarih ve sayılı genelgeleri, neden Yılmaz Uzun'un cenazesi için askıya alınmıştır? Yasaları askıya alma güç ve yetkisi nereden gelmektedir?
10. Kişinin yakınlarını gömebilme hakkı, hangi nedenle ihlal edilmiştir? Yasal bir dayanak mevcut mudur? Böyle bir yasal dayanak olmadığı halde neden hukuktan ayrılma yöntemi tercih edilmiş ve cenazeye saygısızlık zincirleme bir şekilde devam ettirilmiştir?
11. Kişinin hatırasına hakaret suçu işleyenlerin yargılanması sağlanacak mıdır?
12. Daha evvel de sıklıkla gerçekleşen ölümlere işkence, kutu içinde aileye teslim edilme, mezarlıkların tahribi gibi uygulamaların önlenmesine dair tedbir alınması gündeminizde olacak mıdır?
13. Cenazeler ve mezarlıklar kişinin yakınları açısından kutsal nitelikte olup bu kutsallara hakaret ve saldırı gerçekleştirenlerin fiili halkların manevi duygularına yönelik bir suç olup bu suçlara dair yaptırım uygulanmamasının izahı nedir?
14. Bireylerin yas tutma hakkı yasaklanabilir mi? Hangi kriterler gözetilerek Uzun ailesinin yas tutma hakkı engellenmiştir?